

wel het slechts in twee gevallen ontbreekt. Deze twee zijn verharde lagen (Tauw van Ravensbosch en Valkenburg). Toch schijnt dit geen eigenschap van tauwlagen te zijn (vgl. tauw van Ryckholt).

De bovenlagen zijn vrijwel geheel vrij van fosfaat. Toch komen hier wel eens „ophoopingingen” in voor. (Bryozoënlaag van St. Pieter, Dentaliumbank van Geulhem).

De onderste lagen zijn fosfaat-rijker, tenminste in het westelijk gedeelte. De oostelijke lagen zijn ook hier er vrijwel van vrij. Uit de aanwezigheid van fosfaat in Sichener- en Can-

ner blok blijkt, dat hier de fosfaatrijkdom van de Hesbay reeds merkbaar is. Tevens blijkt ook hieruit dat ook in dit opzicht het Mb bij Slavante overeenkomst vertoont met de Sichener-lagen.

De aanwezigheid van fosfaat in het „coprolithen”-laagje bevestigt de vroegere onderzoeken. Of dit toegeschreven moet worden aan de aanwezigheid van coprolithen, blijft echter nog problematisch, temeer daar ook het er boven liggende krijt (Mb) fosfaathoudend is.

Maastricht, 5.1.'25.

AVIFAUNA der Nederlandsche Provincie Limburg,

benevens eene vergelijking met die der aangrenzende gebieden, door

P. A. HENS, Valkenburg L.

ORDO: ACCIPITRES. Fam.: FALCONIDAE.

GENUS: FALCO L. 1758.

119. *Falco peregrinus peregrinus* Tunst. ¹⁾ Slechtvalk. — Volksn.: Doevenstoäter.

— Duitsch: Wanderfalk. Fransch: Faucon pèlerin.

Doortrekker in voor- en najaar, alsmede wintervogel. Niet zoo zeldzaam als gewoonlijk verondersteld wordt. In den winter blijft meestal een (zelfde?) vogel, soms een paar, weken en maanden achtereen in een bepaalde streek rondzwerven en wordt dan regelmatig jagende waargenomen. Komt de vogel om, zoo wordt hij meestal reeds na korten tijd door een soortgenoot vervangen. De valk richt in dien tijd een ware slachting aan onder de huisduiven

(¹⁾ Kleinschmidt (Berajah. 1916. *Falco Peregrinus*. p. 42 e.v.) onderscheidt in Europa meerdere subspecies van den Slechtvalk, o.a. *Falco Peregrinus rhenanus* (Kl.) van den Rijn, Pfalz en Elzas-Lotharingen, welke kleiner is; *Falco Peregrinus scandinavica* (Kl.) welke grooter is, terwijl *Falco Peregrinus germanicus* (Erlanger) uit Midden-Duitschland, het midden houdt tusschen de beide voorgaande vormen. Waar evenwel de afmetingen dezer verschillende subspecies in elkaar overgaan en de kenmerken in kleur en teekening niet zoo typisch zijn, dat men daarnaar bij trekvogels den vorm kan bepalen, valt het niet met zekerheid uit te maken welke subspecies onze provincie op den trek bezoeken. Vermoedelijk behooren allen tot *scandinavica* en *rhenanus*. De meest nabij gelegen broedplaatsen van de laatste toch bevinden zich in het Ahrthal en in het arrondissement Verviers, zoodat het zeer goed denkbaar is, dat van daar de vogels buiten den broedtijd naar hier hun omzwervingen uitspreiden. — Een vierde vorm is die van N. O. Europa en Siberië, n.l. *Falco Peregrinus leucogenys* (C. L. Brehm), welke zich niet alleen door meerdere grootte, doch ook door lichtere kleuren en smalle baardstreep gewoonlijk wel van de overige genoemde vormen onderscheiden laat. Het is best mogelijk, dat ook deze subspecies Limburg af en toe op den trek bezoekt. Zulks is reeds het geval met de provincie Zeeland, vanwaar ik een ♀ juv. bezit, hetwelk 9 April 1920 op Walcheren bemachtigd is.

Hartert erkent van deze vier vormen er slechts twee, n.l. *Falco peregrinus calidus* Lath. = *Falco Peregrinus leucogenys* (C. L. Brehm) en *Falco peregrinus peregrinus* Tunst. van het Noorden, Midden en Westen van Europa.

en de patrijzen. Zulks kon ik o.a. in Zuid-Limburg regelmatig iederen winter vaststellen.

De najaarstrek begint dikwijls al in Augustus (of zijn dit zwerfers uit de Rijnprovincie, welke zich zoo vroeg in den tijd vertoonen?); zoo zag ik o.a. 20 Augustus 1921 een groot exemplaar (wel een ♀) overvliegen te Geulhem bij Berg en Terblijt (Gebied I.). Verder werd 7 en 20 September 1920 telkens een exemplaar van nabij gezien te Houthem (J. Knols en J. Nix). In 1922 zag ik den eersten Slechtvalk te Spaubeek op 11 September. Late voorjaarsdatums zijn o.a. 10 April 1918, Houthem ♂ juv. (coll. Hens) en 3 Mei 1923 eveneens aldaar (J. Knols). — Riotte (Jaarb. 1920-'23 v. h. Natuurh. Gen. in Limb. p. 87.) vermeldt een Slechtvalk, welke in den zomer te Horst (in de Peel) werd buitgemaakt. Zomerwaarnemingen zijn anders in ons land zeldzaam. (De Heer J. H. de Priester, die de soort zeer goed kent, zag o.a. een paar dezer valken op 8 Juni 1924 op het eiland Walcheren. Zeeland). Zoo hield zich in het eerste decennium dezer eeuw in den zomer een valk in de omgeving van Valkenburg op, welke geducht onder de duiven huishield. Steeds greep de vogel zijn slachtoffer in de volle vlucht en sloeg het in een of twee stooten, meestal hoog in de lucht (R. Smeets). Zeer waarschijnlijk is dit ook een Slechtvalk geweest.

Waargenomen in:

Gebied I. Doortrekker en wintervogel. Verzameld of waargenomen te Caberg (1 Nov. 1916. ♂ ad. Museum v. h. Genootschap te Maastricht), Valkenburg, Houthem (coll. Hens), Berg en Terblijt, Oud-Valkenburg, Schin op Geulle, Amstenrade, Merkelbeek (coll. Hens), Limmel (coll. de Backer) enz.

Gebied II. Verzameld te Maasbracht (coll. J. Vallen), Stevensweert (coll. N. Beckers), Kessel (coll. Haffmans) enz.

Gebied III. Doortrekker en wintervogel o.a. te Susteren (Nov. 1921), Melick, Swalmen (coll. H. Vallen) enz.

Gebied IV. Als voren te Arcen (coll. C. Roncken), Grubbenvorst (20 Januari 1922. J. Wieters) enz.

Gebied V. In den zomer verzameld te Horst (coll. Missiehuis te Steijl). In de collectie Beckers bevinden zich geen exemplaren uit de omgeving van Weert. Toch trekt de soort in voor- en najaar regelmatig over de Peel, hetgeen trouwens voor de hand ligt. F. van Baar kent dezen valk uit de Peel tusschen Venray en Deurne. In het voorjaar 1923 vond ik in die streek talrijke vederkranzen, afkom-

stig van door dezen roofvogel geslagen vogels; hoofdzakelijk van huisduiven en een enkelen Roek. Een valkenveder daarbij, bleek van *peregrinus* afkomstig.

„In den felsigen Gebirgen des Rheinlandes „o.a. Eifel) in April und Mai durchaus nicht „seltener Brutvogel. Auf dem Zuge, in März „und September bis October in den meisten „übrigen Teilen des Gebietes regelmässig. Alle „Jahre zeigen sich auch im Winter einzelne „Exemplare bei uns“ (le Roi. V. f. d. R. p. 139). Voor België vermeldt Dubois (N. R. d. O. p. 184): „N'est pas commun, mais niche „cependant dans les Ardennes et en Campine” In het arrondissement Verviers zeldzame broedvogel: „un couple a niché en 1904 dans „les rochers de Bilisse (Sart).” L. Coopman. Le Gerfaut. 1921. p. 105).

120. *Falco subbuteo subbuteo* L. Boomvalk. — Duitsch: Baumfalke. Fransch: Hobereau.

Zomervogel van eind April tot in October, zelden later. Riotte (Ardea. 1913. p. 99) zag 18 Nov. 1911 nog een exemplaar bij Geloo (Noord-Limburg). De soort schijnt zelfs een enkele maal te overwinteren; zoo zag Riotte op 9 Januari 1913 en 4 en 17 Januari 1914, alsmede 6 Februari 1919 exemplaren respect. bij Reuver, Steijl en Baarlo, tenzij vergissing met het Smelleken, *Falco columbarius aesalon* Tunst. heeft plaats gehad (vergel. Jaarb. 1920—'23 van het Natuurhist. Gen. in Limb. p. 90). Volgens genoemden zegsman bezit de Heer C. Roncken te Arcen een Boomvalk, welke aldaar in den winter 1918—'19 bemachtigd was. Ook in de aangrenzende Rijnprovincie is het overwinteren van dezen valk reeds vastgesteld.

De soort broedt in eenigszins uitgestrekte bosschen in klein aantal door de geheele provincie, o.a.:

Gebied I. Bij Valkenburg en Houthem (1917, 1918 en 1920 enz.).

Gebied II. Bij Geulle (J. Knols), Asselt (H. Vallen) en Baarlo (Riotte).

Gebied III. Bij Swalmen (H. Vallen), Melick-Herkenbosch (coll. Hens), Posterholt (J. Knols), Susteren (coll. Hens) enz.

Gebied IV. Bij Arcen (jongen en ouden

in coll. Roncken), Venlo en Blerick (J. Wieters).

Gebied V. Bij Venray (twee nesten in coll. Nillesen), Weert (coll. Beckers), Helden-Panningen (J. Esser) enz.

In de Rijnprovincie: „Im ganzen Gebiete „auf dem Zuge im April und September bis „Oktober und auch als Brutvogel — im Juni — „verbreitet, wenn auch nicht zahlreich. Am „häufigsten zeigt er sich in der Ebene, wo er „allwinterlich in einigen Exemplaren zurück- „bleibt.” De soort broedt aldaar langs onze grens o.a. bij Odenkirchen, Brüggen, Ubach, Aachen, Gürzenich bij Düren enz. (le Roi. V. f. d. R. p. 140). In België: „Peu commun „aux passages et quelques couples seulement „restent nichés pour nous quitter en septem- „bre” (Dubois. N. R. d. O. p. 184). L. Coopman vermeldt (Le Gerfaut. 1921. p. 99—115) merkwaardig genoeg, de soort niet als broedvogel voor het arrondissement Verviers. Ook is het opvallend, dat deze valk soms in de Rijnprovincie en in Limburg overwintert, terwijl zulks in Engeland (waar vooral in het Zuiden het klimaat veel zachter is) niet het geval schijnt te zijn. Uiterste datums voor dat land zijn 3 Maart—November (A Practical Handbook of British Birds. Vol. II. p. 115).

121. *Falco columbarius aesalon* Tunst. Smelleken. — Duitsch: Merlinalke.

Fransch: Faucon éméron.

In voor- en najaar meestal in klein aantal op den doortrek en wel in April en October—November. Enkele overwinteren, o.a. kreeg ik een ♀ 17 Januari 1916 te Elsloo en een ♂ juv. 15 December 1924 nabij Heerlen geschoten. — Over het algemeen niet zeer talrijk.

Waargenomen in:

Gebied I. In het voorjaar 1917 zag ik een exemplaar bij Heerlen van waar Nillesen een ♂ (10 Dec. 1914) bezit. Bij den Heer G. Widdershoven te Hulsberg zag ik een opgezeten exemplaar voor jaren door hem aldaar

geschoten. Den 18 Maart 1920 werd een voorwerp dezer soort te Houthem waargenomen en den 25 November een ♂ ad. aldaar geschoten. W. de Backer bezit een exemplaar, hetwelk 3 Oct. 1912 te Caberg bij Maastricht werd verzameld. Ik bezit een ♂ ad. 2 Nov. 1923 te Valkenburg bemachtigd. Wijders werd 22 September 1911 een voorwerp te Merkbeek buitgemaakt (coll. P.P. Benedictijnen). In den herfst van 1924 vrij talrijk op den doortrek om Maastricht. Meerdere voorwerpen gevangen (W. de Backer).

Gebied II. Ik ontving een ♀ hetwelk 17 Januari 1916 te Elsloo verzameld was. W. de Backer bezit een ♀ 30 Januari 1924 te Limmel bij Maastricht bemachtigd.

Gebied III. In voor- en najaar soms in vrij groot aantal waargenomen in de omgeving van Roermond. In den herfst 1909 aldaar zelfs talrijk (H. Vallen).

Gebied IV. In het najaar 1913 verzameld bij Gennep (coll. Missiehuis te Steijl). In 1919 geschoten te Broekhuizen (coll. C. Roncken). Den 29 November 1922 werd een exemplaar gevangen te Venlo (J. L. Wieters). De Heer J. Vallen kent de soort niet uit de omgeving van Ottersum, doch bezit wel een voorwerp, hetwelk 10 Januari 1920 te Groesbeek (nabij de Limburgsche grens) is buitgemaakt.

Gebied V. In de collectie N. Beckers bevinden zich 3 stuks, in het najaar nabij Weert gevangen. In de verzameling van den Heer E. Esser te Venray zag ik een jong exemplaar dezer soort, hetwelk aldaar in het najaar geschoten was. In de collectie Nillesen bevindt zich een ♀ 8 Oct. 1906 nabij Helenaveen verzameld.

Omtrent het voorkomen van het Smelleken in de Rijnprovincie vermeldt le Roi (V. f. d. R. p. 141): „Im ganzen Gebiete, jedoch vornehmlich in der Tiefebene, in mäsiger Zahl im „April und September bis November auf dem „Durchzug; zuweilen auch überwinternd.“ Langs onze geheele grens in het Rijnland waargenomen. Daar evenwel evenmin als in Nederland, broedvogel. — In België: „De pas- „sage régulier au printemps et en automne, „mais quelques couples restent dans le „pays pour y nicher“ (Dubois. N. R. d. O. p. 184). Deze laatste mededeeling, n.l., dat het Smelleken in België broedt, wordt niet met feiten bewezen. Hartert (Die Vögel d. Pal. Fauna. Bd. II. p. 1076) zegt hieromtrent dan ook: „Über das Brüten südlich der Nord- und „Ostsee liegen nur ältere Angaben vor, die „wahrscheinlich alle auf Irrtümern beruhen „oder auf voreiligen Schlüssen aus ausnahms- „weise späten Durchzügeln und zurückgebliebenen Exemplaren. Für Belgien sind nur allgemeine Behauptungen vorhanden (Dubois. „Faune Belge) etc.“

122. *Falco tinnunculus tinnunculus* L. Torenvalk. — Duitsch: Turmfalk.
Fransch: Faucon Cresserelle.

Hoofdzakelijk zomervogel van Maart tot October en November. In voor- en najaar soms talrijk op den doortrek, terwijl regelmatig een aantal blijft overwinteren; ook in strenge winters. Zoo zag ik bijv. een exemplaar in den kouden winter 1921—'22 te Houthem op 7 Januari 1922. De soort broedt in grootere en kleinere bosschen; liefst in dennen en sparren.

Waargenomen in:

Gebied I. Een gewone broedvogel in wisselend aantal. Broedend gevonden te Houthem (1917—1923. coll. Hens), Wijnandsrade (1906. legsels in coll. Merckelbach), Wittem (1882 als voren), Hulsberg (1912. als voren), Merkelbeek (Riotte. Jaarb. Natuurhist. Gen. 1920—'23. p. 93) enz. In de omgeving van Valkenburg herhaaldelijk in den winter waargenomen.

Gebied II. Broedt o.a. in de hoge canadaboomen langs de Maas bij Asselt (H. Vallen), Kessel (J. Esser), Steijl (Riotte. Ardea. 1913. p. 100) enz.

Gebied III. Broedt o.a. te Melick-Her-

kenbosch, Posterholt (J. Knols), Swalmen (H. Vallen), Baarlo (Riotte) enz. Ook in de omgeving van Roermond gedurende den winter waargenomen.

Gebied IV. Broedvogel te Arcen (Riotte. Jaarb. Natuurhist. Gen. 1920—'23. p. 93) en in de omgeving van Ottersum (J. Vallen). In laatste gemeente ook overwinterend, o.a. 3 Februari 1917 (J. Vallen), alsmede te Venlo alwaar op 8 Februari en 26 Dec. 1920 telkens een exemplaar werd bemachtigd (J. Wieters). Vermoedelijk broedt de soort te Blerick, althans werd aldaar in Juli 1922 een ♀ gevangen (id.).

Gebied V. Broedend gevonden te Heithuizen (1912. coll. Hens), Helden-Panningen (J. Esser), Venray (legsels in coll. Merckelbach), Meerlo (als voren). Weert (J. de Haan) enz.

In de Rijnprovincie talrijke broedvogel; ook overwinterend (le Roi. V. f. d. R. p. 144). Zoo ook in België (Dubois. N. R. d. O. p. 184) o.a. in het arrondissement Verviers (L. Coopman. Le Gerfaut. 1921. p. 105).

123. *Falco vespertinus vespertinus* L. Roodpootvalk. — Duitsch: Rotfuszfalke.
Fransch: Faucon Kobez.

Van deze soort, welke in Rusland, West-Siberië, Hongarije en de vlakten van den beneden Donau broedt, werd 20 Mei 1901 een ♂ ad. te Ell bij Weert geschoten, hetwelk zich nu bevindt in de coll. N. Beckers (Tijdschr. Ned. Dierk. Ver. VII. p. 266. 1902, Avifauna Neerlandica. p. 75 en Jaarb. Natuurhist. Gen. 1913.

p. 114). Dit voorwerp is het eerste en eenigst bekende exemplaar voor Nederland. — In de Rijnprovincie 7 maal verzameld (le Roi. V. f. d. R. p. 142 en „Beiträge“ p. 68). Dubois (N. R. d. O. p. 184) vermeldt slechts één vangst voor België, n.l. ♂ juv. 2 Sept. 1898 te Cumplich bij Tirlemont.

No. 132. *Accipiter nisus nisus* (L.) — Sperwer ♂ October 1923, Houthem (Zuid-Limburg). Eigendom van Mr. E. Nève, te Houthem.

In Limburg broed- en trekvogel.
Ruim $\frac{1}{2}$ nat. grootte.

Fam.: AQUILIDAE.

GENUS: AQUILA Briss. 1760.

124. *Aquila pomarina pomarina* Brehm. Schreeuwarend. — Duitsch: Kleiner Schreiadler. Fransch: Aigle criard.

Deze arendsoort, wier broedgebied zich uitstrekt van Noord-Duitschland, de voormalige Russische Oostzee-provinciën en Polen door Rusland, Oostenrijk, Hongarije tot in de Balkanlanden en Griekenland, Kaukasus en ver-

moedelijk Klein-Azië (Hartert. Die Vögel d. Pal. Fauna. Bd. II. p. 1106), werd met zekerheid 6 malen in ons vaderland buitgemaakt, w.o. ééns in Limburg. Den 5den November 1892 werd n.l. een exemplaar dezer soort ge-

No. 133. *Accipiter nisus peregrinoides* Kleinschm. — **Siberische Sperwer.** ♂ 26 Oct. 1922, Heugem bij Maastricht. Coll. W. de Backer.

Eerst bekende exemplaar uit Nederland. — Zeldzame doortrekker.

Men vergelijkte vooral de zwak geteekende broekveeren met die van den gewonen Sperwer (No, 132).

Ruim $\frac{1}{2}$ nat. grootte.

schoten te Boschhoven bij Weert. (Dit is hetzelfde exemplaar dat door Albarda in *Aves Neerlandicae* p. 56 wordt vermeld als zijnde geschoten in November 1891 te Weert (Noord-Brabant! sic.) en door Mr. Dr. R. Baron Snouckaert van Schauburg in zijn *Avifauna Neerlandica* p. 69 vermeld als afkomstig uit Weert, November 1891. Vergel. *Jaarber. der Club v. Nederl. Vogelk.* 1915. p. 97). Deze vogel kwam in het bezit van den Heer van der Harten te

Eindhoven en bevindt zich thans in de verzameling van het Missiehuis te Steijl.

In de Rijnprovincie en het overige West-Duitsland is de soort eveneens een zeldzaamheid (le Roi. V. f. d. R. p. 131 en „Beiträge” p. 59). In België is deze arend voor zooverre thans nog is na te gaan slechts twee malen buitgemaakt (Ridder G. van Havre. *Le Gervaut.* 1921. p. 73 e.v.).

GENUS: BUTEO Lacépède. 1799.

125. Buteo lagopus lagopus (Brünn.) Ruwpootbuizerd. — Duitsch: Raufusz bussard.

Fransch: Archibuse pattue.

Deze buizerdsoort heeft haar broedgebied in Skandinavië, Noord-Rusland, alsmede in de Oostzee-provinciën. Zij trekt in den winter tot in Midden-Europa, Balkanlanden, zelden tot Griekenland, de Pyreneën en Alpen; ten Zuiden daarvan reeds onregelmatig en zeer zelden tot Malta, Sicilië en Sardinië. In Groot-Brittannië en Ierland onregelmatige, doch soms niet zeldzame wintergast (Vergel. Hartert. Die Vög. d. Pal. Fauna. Bd. II. p. 1130). In Nederland wintergast van October tot Maart. In sommige jaren veel talrijker dan in andere. Zeer zeldzaam des zomers (R. Baron Snouckaert van Schauburg. Avif. Neerl. p. 67). Blijkbaar houdt de Ruwpootbuizerd bij zijn trek door ons land zich meer in het Noorden (langs en nabij de kusten) dan in het Zuiden daarvan op. In verhouding toch tot de vele vangsten en waarnemingen dezer soort in de Noordelijke provinciën, maakt Limburg al een zeer slecht figuur. Tot nu toe zijn mij met zekerheid slechts enkele vangsten uit onze provincie bekend geworden. Zoo werd in 1912 een exemplaar geschoten te Arcen, hetwelk zich thans bij een particulier te Venlo bevindt (Riotte. Jaarb. 1920—'23. Natuurhist. Gen. p. 81). Bij Maasniel werd 24 Februari 1922 eveneens een voorwerp dezer soort bemachtigd (J. Wielders), terwijl ter slotte mij de Heer C. Roncken nog mededeelde, dat omstreeks 1915 een Ruwpootbuizerd geschoten

werd te Sevenum. Hij zag het stuk bij een particulier aldaar.

Is zulks nu een toeval of is deze buizerd inderdaad zoo zeldzaam in Limburg?

Onder het zeer groot aantal buizerden, hetwelk ik in den loop der jaren uit Limburg in handen kreeg, bevond zich nimmer een *lagopus*. Praeparator F. Sonnevile te Maastricht verkreeg in meer dan 30 jaren nimmer een exemplaar dezer soort. Hiertegenover schrijft le Roi (V. f. d. R. p. 127) omtrent het voorkomen der soort in de Rijnprovincie: „In „der niederrheinischen Tiefebene erscheint der „Rauhtusz zwar nicht allwinterlich, aber „doch recht häufig in mäsiger Anzahl. Weit „seltener wird er einmal im Gebirge angetroffen, am ehesten noch im Bergischen Lande. „Aus dem Flachland ist *lagopus* bekannt „von Geldern (Hartert. 1887), M. Gladbach, „Rheidt, Odenkirchen (Farwick 1883 u. Verf.), „Urdingen (noch Winter 1904—'05), Viersen „und Aachen (Verf.) etc.”

Voor België vermeldt Dubois (N. R. d. O. p. 185): „Assez rare en Belgique, mais nous „visite presque chaque hiver”.

Uit het vorenstaande zou men mogen afleiden, dat deze buizerd in onze provincie meer waargenomen kon worden dan inderdaad het geval is. In geen der door mij onderzochte Limburgsche collecties bevindt zich een inheemsch exemplaar.

126. Buteo buteo buteo (L.). Buizerd. —

Volksn.: Groote Stootvogel en Groote Valk. Duitsch: Bussard. Fransch: Buse vulgaire.

Zeldzame broedvogel. In voor- en najaar in wisselend aantal, meestal echter talrijk op den doortrek. Regelmatig ook in den winter aan te treffen. — De soort broedt een enkele maal in grootere of kleinere bosschen onzer provincie. Vastgesteld wordt zulks echter zelden. Riotte (Natuurhist. Gen. Jaarb. 1920—'23. p. 77) vermeldt 3 donsjongen, welke in 1890 te Kessel werden uitgehaald (coll. Haffmans te Helden). In 1924 zag de Heer Knapen regelmatig een paar Buizerden onder Nederweert, gedurende den geheelen zomer.

Omstreeks 1903 heeft een paar gebroed in het Ravensbosch te Houthem; zulks werd in het begin dezer eeuw eveneens vastgesteld in het Kloosterbosch aldaar.

In alle maanden van het jaar kan men Buizerden in onze provincie aantreffen, hetgeen echter voor wat de zomermaanden betreft op zich geenszins een bewijs is, dat de soort ter plaatse broedt. Ik bezit toch exemplaren uit de maanden Mei en Juli, welke naar de ont-

wikkeling hunner genitaliën te oordeelen, zeker niet gebroed hadden. Zoo hielden zich bijv. in den zomer 1922 een paar Buizerden op in de bosschen te Houthem. Een nest werd evenwel ondanks alle moeite, niet gevonden, terwijl uit de gedragingen der vogels niet viel op te maken, dat zij jongen te voeren hadden; eerder het tegendeel, daar zij bijv. begin Juli nog steeds te zamen rondvliegend werden aangetroffen. Men zij dus voorzichtig met het maken van de conclusie, dat deze soort op een bepaalde plaats zou broeden, uitsluitend op grond van haar voorkomen in den zomer.

In voor- en najaar in alle deelen der provincie op den trek; soms in grootte gezelschappen. Te dezen opzichte zijn de waarnemingen van den Heer F. Eussen, Burgemeester te Elsloo, van belang. Genoemde Heer zag, ter jacht zijnde, begin October 1922, over zijn gemeente ongeveer 400 Buizerden trekken. In dezelfde maand van het jaar daarna zag hij te Spaubeek ± 300 dezer roofvogels overvliegen, terwijl om-

streeks 25 September 1924 tusschen genoemde gemeente en de gemeente Schimmert $\pm$ 600 Buizerden door hem werden waargenomen. De vogels trokken al draaiende, in een lange lijn, in alle gevallen van N.O. naar Z.W.

De meening van Pater Riotte (Natuurhist. Gen. Jaarb. 1920-'23. p. 77) als zou de soort over een smalle strook van Zuid-Limburg in opvallend groot aantal doortrekken, dewelke hij grondt op mijn mededeeling betreffende de groote menigte Buizerden, welke jaarlijks in de bosschen te Houthem wordt aangetroffen, is m.i. niet houdbaar. Immers treft men de soort overal in Limburg in meerder of minder groot aantal op den trek, evenwel het meest natuurlijk daar, alwaar haar de tafel het best gedekt is, n.l. in die bosschen, alwaar veel wilde konijnen voorkomen. De jongen dezer knaagdieren vormen aldaar haar hoofdvoedsel en blijven de vogels in zulke bosschen — ook op den trek — meerdere dagen, zoo niet langer, en verzamelen zij zich zelfs tot kleine troepen. Is het aantal jonge konijnen in zulk een bosch in eenig jaar gering, dan treft men er nog wel Buizerden op den trek, doch verlaten deze het bosch meestal na enkele uren om verder te trekken. Zulks is mij o.a. in het voorjaar 1922 zeer duidelijk gebleken.

Opvallend is de soms late voorjaarsstrek der soort, welke vermoedelijk hoog Noordelijk of ver Oostwaarts broedende vogels zal betreffen. Zoo werd o.a. eind Mei 1911 nog een vlucht van 30 tot 40 dezer roofvogels waargenomen te Nunhem, tusschen Roermond en Weert (Gebied V.). Den 25 Mei 1920 zag J. Knols een vlucht van 48 Buizerden laag over een bosch te Houthem (Gebied I.) trekken in Noordelijke richting. Het volgende jaar zag

hij ter plaatse op 24 Mei 15 tot 17 stuks overvliegen in N.O. richting.

Waar de in West-Duitschland en zeer waarschijnlijk dus ook in onze provincie doortrekende Buizerden vandaan komen, wordt o.a. bewezen door een exemplaar, hetwelk op 19 September 1906 in het Hülser Bruch bij Krefeld (Rheinprovincz) geschoten werd en dat een ring droeg, waaruit bleek, dat de vogel in 1905 door Mortensen bij Viborg in Denemarken gemerkt was (d.i. dus p. m. 600 K.M. N.N.O. van de verzamelaarsplaats) (O. le Roi u. H. Frh. Geyr v. Schweppenbourg. „Beiträge zur Ornithologie der Rheinprovincz“ p. 58). Dergelijke ringproeven hebben overigens bewezen, dat o.a. een in de Mark (Brandenburg) geringde Buizerd op den herfsttrek naar Westfalen trok. Een uit Westfalen afkomstige Buizerd werd in den Eifel gevangen. Verder gingen in Kurland en Oost-Pruisen geringde Buizerden naar de Harz, Silezië en Oostenrijk; vogels van Jutland naar Sleeswijk, het Rijnland en Nederland (F. von Lucanus. Die Rätzel des Vogelzuges. p. 59). Een op 8 Mei 1924 te Münster in Westfalen geringde Buizerd werd op 30 Sept. 1924 geschoten te Ottignies bij Limal in België (Chasse et Pêche 42me Anné. No. 20. p. 512 en No. 23. p. 586).

In de Rijnprovincie broedt de soort in wisselend aantal, zoowel in het gebergte als in de laagvlakte. Zij gaat evenwel als broedvogel in talrijkheid achteruit en ontbreekt als zoodanig op vele plaatsen (ie Roi. V. f. d. R. p. 126). In België: „Commune et sédentaire, mais elle „est surtout abondante à l'époque des passages“ (Dubois N. R. d. O. p. 185). Is o.a. in het arrondissement Verviers een gewone broedvogel (Le Gerfaut. 1921. p. 106).

**127. *Buteo buteo zimmermannae* Ehmcke⁽¹⁾. Valkbuizerd. — Duitsch: Falkenbussard.
Fransch: Buse de Zimmermann.**

Deze Buizerdvorm over wiens bestaansrecht als soort, subspecies dan wel als bastaardvorm tusschen den Steppenbuizerd en den gewonen Buizerd de meeningen nog al uiteenloopen en wiens broedgebied in Noord- en Midden-Rusland, alsmede de Oostzeeprovinciën nog niet goed bekend is⁽²⁾, werd tot nu toe 10 malen (Prof. Dr. E. D. van Oort maakt in *Ardea* geen onderscheid tusschen *zimmermannae* en *anceps* (Steppenbuizerd) en

rekenen den eerste tot den laatste te behooren. In dit geval vermeêrdert het aantal in Nederland waargenomen Valk-Steppenbuizerden nog met 7 stuks) in ons vaderland buitgemaakt, waaronder 7 malen in Limburg, n.l. ♂ ad. 4 October 1917, ♂ ad. 11 April 1918, ♂ ad. 27 Maart 1919, ♂ 6 Nov. 1920, 2 ♂♂ 22 April 1921 en ♂ 2 Dec. 1921 (licht type!), allen te Houthem (Gebied I.). Deze zeven exemplaren bevinden zich in mijne collectie.

Ik houd het er voor, dat deze kleine Buizerdvorm regelmatig in gering aantal in Zuid-Limburg (misschien ook wel elders) op den trek verschijnt en ook meermalen bemachtigd wordt, maar dan niet als zoodanig gedetermineerd tengevolge van onkunde van den verzamelaar.

⁽¹⁾ Ik volg hier de nomenclatuur van Hartert „Die Vögel der Paläarktischen Fauna“ Bd. II. p. 1124 en Bd. III. p. 2203. In den laatsten tijd gebruikte men voor dezen Buizerdvorm den door Domaniewski (Ornith. Monatsberichte. 1917. p. 129) voorgestelden naam *Buteo buteo ruficaudus* Menzb., welke benaming evenwel door Hartert wordt verworpen (V. d. P. F. Bd. III. p. 2203).

⁽²⁾ Volgens de onderzoekingen van Prof. E. Lönnberg, Stockholm (Fauna och Flora. 1923. häft 5 p. 209—213) broedt de Valkbuizerd ook in Noord-Skandinavië en in Finland, terwijl in Zuid-Zweden de gewone Buizerd nog voorkomt. — De exemplaren in Nederland aangetroffen, zijn dus hoogst waarschijnlijk eerder afkomstig uit Skandi-

navië dan uit Rusland. Volgens door Ridder G. van Havre van Prof. Lönnberg ontvangen mededeeling, werd een in Noord-Zweden geringde Valkbuizerd, op 7 Oct. 1923 gevangen in het Departement du Hérault in Zuid-Frankrijk.

In de Rijnprovincie werden herhaaldelijk Steppenbuizerden buitgemaakt, w.o. ook exemplaren van den Valkbuizerd (le Roi. V. f. d. R. p. 126 en „Beiträge” p. 58) alsmede Dr. A. v. Jordans. Ornith. Monatsber. 31. Jahrg. Mai—Juni 1923. No. 3. p. 64).

Voor België zijn vier gevallen van het bemachtigen van dezen Buizerdvorm met zeker-

heid bekend, n.l. ♀ ad. Nov. 1861, Wyneghem bij Antwerpen, coll. Ridder G. van Havre (Le Gerfaut. 1919. p. 14), ♀ 12 Nov. 1920, Eschen (Le Gerfaut. 1921. p. 50) en 2 exemplaren, eveneens te Wyneghem (coll. van Havre). Volgens Ridder van Havre is de soort in België doortrekker en geen wintergast.

GENUS: CIRCUS Lacépède. 1799.

128. *Circus aeruginosus aeruginosus* (L.). Bruine Kuikendief. — Volksn.: Rietwouw (om Weert). Duitsch: Rohrweihe. Fransch: Busard des marais.

Broedvogel in gering aantal in de moerassige streken van Noord- en West-Limburg. In voor- en najaar op meerdere plaatsen op den doortrek waargenomen. Over het algemeen een zeldzame vogel in Limburg.

Waargenomen in:

Gebied I. Volgens Riotte (Natuurhist. Gen. jaarb. 1920—'23. p. 68) bevinden zich in de collectie der Paters Benedictijnen te Merkelbeek twee exemplaren dezer soort, welke respect. 21 Oct. 1911 en 19 Nov. 1912 te Brunssum zijn bemachtigd. Meerdere gegevens omtrent het voorkomen van dezen Kuikendief in Zuid-Limburg zijn mij niet bekend.

Gebied II. In de collectie Nillesen bevindt zich een ♀ 24 Juli 1906 onder Well verzameld, waardoor het broeden der soort in die omgeving waarschijnlijk wordt. Het Museum van het Genootschap bezit een exemplaar in Mei 1914 bij Venlo verzameld. Ten slotte werd 28 Nov. 1918 nog een voorwerp te Blerick bemachtigd (Riotte. Als voren).

Gebied III. In de omgeving van Roermond zag ik de soort nimmer. Toch komt zij aldaar een enkele maal voor. Zoo werd op 15 October 1923 een ♂ ad. geschoten in het veld tusschen Swalmen en Asselt, alwaar het bezig was een vogel te kroppen (H. Vallen).

Gebied IV. Omtrent het voorkomen van de soort in dit gebied is mij het navolgende bekend: Volgens deskundige mededeeling van den Heer Wieters, werd 12 October 1921 een exemplaar geschoten te Aefferden. De Heer Roncken berichtte mij dat deze roofvogel in het najaar meerdere malen in de omgeving zijner woonplaats, Arcen, bemachtigd werd. Ik zag aldaar een jongen vogel in een particuliere collectie.

J. Vallen kent de soort niet uit de omgeving van Ottersum. Waar deze roofvogel even-

wel in het aangrenzende deel der Rijnprovincie, n.l. in den Kreis Geldern, broedt, ligt het vermoeden voor de hand, dat zulks ook in het hier bedoelde gedeelte van Limburg (met even geschikt broedterrein) het geval zal zijn. Nader onderzoek is dus gewenscht.

Gebied V. Broedvogel in de moerassen en de vennen van de Peel. Nillesen bezit een ♀ in donskleed, 4 Juli 1909 te America verzameld. J. Esser berichtte mij het broeden der soort te Roggel in 1922, alwaar het oude ♂ bij het nest geschoten werd. W. de Backer zag in de eerste dagen van Juli 1920 exemplaren in de vennen om Weert. In Juli 1922 werd in de omgeving dier gemeente een nest met 4 jongen der soort gevonden. Een dier jongen, hetwelk reeds goed in de veeren zat, heb ik ter determineering in handen gehad.— De Heer J. de Haan nam de soort waar om Weert en op de grens Budel—Weert, o.a. 8 April 1924 drie stuks in de Moeselerpeel. In de collectie Beckers bevindt zich een exemplaar hetwelk in December 1898 te Ospel bij Nederweert en een ♂ hetwelk 29 Juli 1907 eveneens aldaar bemachtigd werd. Wijders werden in Juli 1913 en 15 Juli 1914 exemplaren verzameld resp. te Helden en Sevenum. Om Venray komt de soort ook voor. Zoo werden op 20 Oct. 1921, 3 Nov. en 26 Dec. 1922 telkens een exemplaar in de omgeving dier gemeente buitgemaakt (Wieters). Op 25 April 1924 zag ik een exemplaar te Nederweert.

De soort is in de Rijnprovincie voornamelijk doortrekker. Broedt daar slechts op enkele plaatsen in Kreis Geldern en M. Gladbach (le Roi. V. f. d. R. p. 118).

In België: „Oiseau d'été, qui niche dans les „grands marais de la Campine et des Flan-dres.” (Dubois. N. R. d. O. p. 186). In de vennen van het arrondissement Verviers geen broedvogel (L. Coopman. Le Gerfaut. 1921).

129. *Circus pygargus* (L.). Aschgrauwe Kuikendief. — Duitsch: Wiesenweihe. Fransch: Busard Montagu.

Broedt op heidevelden, ontginningen en jonge dennenaanplantingen nabij de heide op verschillende plaatsen in de provincie, waar dergelijke terreinen aanwezig zijn. — Zomer-

vogel van Maart tot eind September. Is de meest voorkomende Kuikendief in Limburg.

Waargenomen in:

Gebied I. Vermoedelijk broedvogel op

de Brunssummerheide, vanwaar in de collectie der P.P. Benedictijnen te Merkelbeek 3 exemplaren aanwezig zijn, o.a. een vogel, 1 Maart 1913 verzameld (Riotte. Natuurh. Gen. Jaarb. 1920-'23. p. 66). In den herfst van 1923 werd een jong exemplaar te Gulpen bemachtigd en door mij gedetermineerd. Overigens zijn mij uit Zuid-Limburg geen waarnemingen dezer soort bekend geworden.

Gebied II. Of de soort in de eigenlijke Maasvallei broedt is mij niet bekend. Wel trekt zij aldaar door. Zoo bevindt zich o.a. in de coll. Nillesen een ♀ 23 Augustus 1906 bij Maasbracht geschoten.

Gebied III. In dit gebied een gewone broedvogel op de heide, o.a. tusschen Posterholt en Swalmen. Ik zag tusschen de jaren 1906—1916 des zomers herhaaldelijk vele exemplaren dezer soort te Swalmen, Maasniel, Melick-Herkenbosch en Vlodrop. De Heer H. Vallen vond meerdere malen nesten van dezen roofvogel op de heide tusschen Swalmen en de Duitse grens, alwaar hij o.a. in 1913 een opname maakte van een nest met 4 jongen. — In mijn collectie bevinden zich als bewijsstukken o.a. een ♂ 16 Juli 1910 nabij Roermond verzameld, benevens een ♂ juv. 29 Augustus 1910 te Vlodrop en een ♂ ad. 26 Juli 1912 te Melick-Herkenbosch geschoten. In Juni 1908 werd onder Vlodrop nog een ♀ geschoten, hetwelk sterk ontwikkelde eieren aan het ovarium had.

Winterwaarnemingen in dit gebied hebben voor zoverre ik zulks kon controleeren alle betrekking op den Blauwen Kuikendief *Circus cyaneus cyaneus* (L.). Zoo heeft de van mij afkomstige mededeeling in R. Baron Snouckaert van Schauburg's „Aanvullingen en verbeteringen” op diens Avifauna Neerlandica, in het Jaarbericht der Club van Nederlandsche Vogelkundigen 1915, p. 98, als zou deze Kuikendief in Limburg ook wel des winters te zien zijn, alleen betrekking op *cyaneus* en niet (gelijk ik abusievelijk vermeldde) op *pygargus*.

Gebied IV. In de coll. Roncken te Arccen bevindt zich een exemplaar uit de omgeving dier gemeente, hetwelk aldaar in de maand Augustus werd verzameld. — De Heer J. Vallen zag dezen Kuikendief herhaaldelijk op de ontginningen tusschen Ottersum en de Duitse grens, alwaar de soort vermoedelijk ook broedt.

Gebied V. De soort is broedvogel in de streek om Baexem, Nunhem, Heithuizen, alsmede in de omgeving van Weert, alwaar in de jaren 1895, 1896 en 1898 jongen uitgehaald

werden (coll. Beckers). Broedt volgens Nillesen (Natuurh. Gen. Jaarb. 1914. p. 113) ook in de omgeving van Horst en Venray. In de heide om Helden-Panningen vond de Heer J. Esser een nest met 3 bijna volwassen jongen dezer soort op 14 Juli 1922, alsmede een nest met 4 pulli op 25 Juni 1924, (waarvan 2 pulli geringd werden). Bewijsstukken werden nog verzameld te Helden, 21 Juli 1913, (coll. Missiehuis te Steijl), Maasbree, 7 Sept. 1906 (coll. Nillesen), Venray, juv. 23 Aug. 1906 (als voren) en Helden, herfst 1922 (Roncken). Ook talrijk broedend te Nederweert (Knapen). Ik zag aldaar een paartje op 25 April 1924, terwijl kort daarop ter plaatse 2 nesten gevonden werden (Knapen). Het merkwaardige hiervan was, dat bij de beide broedende ♀♀ slechts één ♂ was, dat zijn gunsten tusschen deze twee vogels verdeelde. De Heer Knapen heeft dit nauwkeurig waargenomen, hetgeen niet zoo moeilijk was, daar de nesten niet ver van elkander lagen. Uit het eene broedsel kwamen 4, uit het andere 3 jongen, welke begin Augustus met de 3 ouden nog allen aanwezig waren. Soms zag de Heer Knapen alle 10 vogels te zamen, welke in kringen zich steeds hoger in de lucht schroefden, totdat ze nog slechts stippen geleken.

Omtrent het voorkomen der soort in de Rijnprovincie schrijft le Roi (V. f. d. R. p. 121): „Auf dem Zuge im April und August bis September im Gebirge nur vereinzelt; in der Ebene wohl die häufigste der Weihen (juist „gelijk in Limburg. Hens), die gewisz oft mit „*C. cyaneus* verwechselt wird. Im Flachlande brütet sie auch im Mai und Juni an „einigen Orten u.a. Viersen und Odenkirchen, „Terporten, Krickenbeck und Elmpterbruch im „Kreise Erkelenz”. In „Beiträge zur Ornithologie der „Rijnprovinz” p. 55, vermeldt hij nog als broedplaats Gemünd, benevens het bemachtigen van een exemplaar op 12 Februari 1895 (winterwaarneming!) bij Aspisheim.

In België: „De passage régulier mais peu „abondant; on dit que quelques couples nichent „dans les marais de la Campine, dans les pollders et peut-être dans les dunes où on le „voit assez souvent.” (Dubois. N. R. d. O. p. 186). De soort broedt o.a. in de heide bij Weelde (prov. Antwerpen) (Le Gerfaut. 1914. p. 41) en aan den IJzer (Le Gerfaut. 1920. p. 39). Merkwaardig genoeg wordt zij niet als broedvogel voor de fagnes van Verviers opgegeven. L. Coopman (Le Gerfaut. 1921. p. 106) vermeldt daarvoor slechts *Circus cyaneus* en dan nog wel als uitgerooid. Afgesloten 27. II. 1925. (Wordt vervolgd).